

Pest megyei gazdálkodó ismerősöm „nagyszabású” erdősítési terveket szőtt. Ám meglepődött, amikor ötletével az Állami Erdészeti Szolgálatához irányították, talajvizsgálatot rendeltettek sok ezer forintért, majd drága facsemetét írtak elő ültetésre. A lelkesedése alábbhagyott, de nem adta fel tervét. „Házilagos” kivitelezésbe fogott, ahogy apjától látta. Vágott a közeli nyárasban jó karvastagságú suhángokat, ledugta, megöntözte és várta a fejleményeket. A következő tavaszon örömmel állapította meg, hogy néhány kivétellel megeredtek. Sajnos nem sokáig örülhetett neveltjeinek, mert a következő évben a már használható fiatalos nagy részét ellopták. Hősünk, makacs ember lévén, ősszel pótolta a hiányt és a következő évben őrt állított erdejéhez. Ám a házilagos gazdasági számítások arra a következtetésre juttatták, hogy többbe kerül a leves, mint a hús. Azóta kerüli erdejét, mert nem akar bosszúságot magának. Rájött, hogy a nyárasból nem fog meggazdagodni. A fenti tantörténet nem követendő, de nem minden tanulság nélkül való.

– Az erdő nő magától, miért kell az erdészeti jogszabályokat is harmonizálni? – kérdeztem Holdampf Gyula erdőmérnöktől, aki az FVM Erdészeti Hivatalának elnökhelyettese, és a kezdetektől fogva résztvevője az ágazati EU-csatlakozási tárgyalásoknak.

– A fejlődés a világ minden táján eljut oda, hogy az erdőkre és az erdészeti szaktevékenységre is szigorú jogszabályok vonatkozzanak. Az európai előírások tág keretbe illeszkednek, mert a tundrai növénytakaról kezdve a mediterrán övezetig terjednek az ökológiai adottságok, tehát nehéz minden természetföldrajzi területre érvényes jogszabályokat alkotni. Büszkeséggel tölthet el bennünket, hogy e téren komoly hagyományokkal rendelkezünk. A történeti jogforrások közül a három megelőző – az 1879-es, az 1935. évi és az 1961. évi – erdőtörvényt kell megemlítenem. A múlt századi volt az első polgári elvekre épülő törvény, a következő már tartalmazta a természetvédelem kérdéskörét, az utóbbi pedig magában foglalta a vadászat jogszabályait is. A jogharmonizáció során választ kellett adnunk a legújabb kihívásokra, a piacgazdasággal, a magántulajdonnal kapcsolatos változásokra és a felmerülő ökológiai gondokra. A jogharmonizáció szükségességét elegendő egyetlen példával illusztrálnom: a határokon áttérő légszennyezés gondja – az erdők vonatkozásában is – csak nemzetközi keretek között oldható meg.

– E téren már évtizedekkel ezelőtt felvetődött a nemzetközi együttműködés szükségessége az erdőket pusztító savas esők miatt.

– Valóban, az ENSZ égisze alatt – genfi székhellyel – egész Európára kiterjedő rendszert hoztak létre. Ennek a rendszernek a 15 EU tagállam is résztvevője, sőt a tagországokban még szigorúbb feltáró és megelőző eljárási rendszer érvényesül.

– Az uniós tárgyalások alapján megállapítható, hogy az erdészeti szakmának nem kell szégyenkeznie az európai államok sorában.

– Az EU-ban is – akárcsak nálunk – az agrárium szerves részét képezi az erdészet. Hazánkban több mint kétszáz éves hagyománya van a tartamos, mai divatos kifejezéssel élve, fenntartható erdőgazdálkodásnak. Ez az egyik olyan szakterület, amelynek nem lesz gondja az uniós csatlakozás során. Elmondhatom, hogy az erdészettel kapcsolatos tárgyalások első fordulóján, az átvilágítási folyamat után lényeges megjegyzések nélkül fogadták el előterjesztéseinket a partnereink.

– Ebben nyilván nagy szerepe van az ugyanilyen múltra visszatekintő szakképzésnek is...

– Igen. A szakmai képzésünk is közel kétszáz éves. Az I. világháború előtti területünkön az erdészet gazdasági jelentősége messze meghaladta a mait. A képzés és a kutatás is az

európai élvonalba tartozott. Az erdőterületek nyolcvan százaléka elveszett, de a szellemi kapacitás megmaradt és ma is változatlanul az élvonalba tartozó erőforrásunk.

– Milyen állomásai voltak a harmonizációnak?

– Először is – hasonlóan más területekhez – részletes kérdőívet töltöttünk ki, amelyben beszámoltunk a jelenlegi helyzetről. Ezt követték a kétfordulós átvilágítási tárgyalások, ahol már a jelenlegi uniós jogszabályokkal kellett szembeállítani a magyar rendelkezéseket. A tavaly decemberben – a többi pályázó ország részvételével – lezajlott többoldalú megbeszélésen az EU képviselői mondták el kívánalmaikat. A januárban megtartott kétoldalú egyeztetésen a pályázó országok már egyenként vettek részt. A tárgyalások eredményét talán az jelzi a legjobban, hogy kevés pótolni való „házi feladatunk” van, derogációt, türelmi időt az erdészet nem kér, akár holnap is csatlakozhatna az ágazat.

– Melyek a legfontosabb harmonizációs területek?

– A csatlakozás szempontjából kiemelt szerepe van az erdőtelepítési tevékenységnek. Ez nem elhanyagolható a lakossági foglalkoztatás szempontjából sem. Az EU 15 tagállama az utóbbi öt évben több mint félmillió hektár, korábban mezőgazdaságilag művelt területet erdősített. Hazánkban Trianon óta 12 százalékról közel 19-re növeltük az erdősültséget. Az EU államokban ez a mutató 36 százalék, tehát ez a tevékenység kiemelt marad. A másik két terület, ahol lényegében harmonizálnak tekinthetjük jogszabályainkat, az erdészeti szaporítóanyagok – a maggazdálkodás és a csemete termesztés – témaköre, továbbá a már előbbiekben említett légszennyezés ügye. Hazánk 1990 óta tagja az OECD erdészeti szaporítóanyag kereskedelmi rendszerének, amelynek a 15 EU tagállam is résztvevője. Így már közel egy évtizede harmonizáltuk az ide vonatkozó jogszabályokat. Fontos az erdészeti statisztika is. Az EU kialakított egy erdészeti informatikai és kommunikációs rendszert, amihez az 1996. évi új erdőtörvény által létrehozott Országos Erdőállományi Adattár szolgáltatja a szükséges adatokat. A rendszer – elsősorban technikai szempontból – némi fejlesztésre szorul, de kapcsolódhat az EU kommunikációs rendszeréhez.

Sarkalatos kérdés az erdők légszennyezés elleni védelme. Hazánk 1987 óta eleget tesz az ENSZ megfigyelési előírásainak, így e téren sem lesz gond a csatlakozás. Meg kell jegyezni, hogy ez a megfigyelő rendszer ma már az erdők egészségi állapotának teljes körű – biotikus és abiotikus károsodás – felmérésére is alkalmas. Talán egyedül a tűzkárok statisztikai adatszolgáltatása terén van még tennivaló. Ennek jelentősége nem számottevő, hiszen évente nem éri el az ezer hektárt az erdeinket érintő tűzkár. A mediterrán országokban az 500 ezer hektárt is elérheti.

– Milyen erdészeti tevékenységekhez igényelhető támogatás?

– Először is az erdőtelepítésre. Ez az Agenda 2000 életbelépése után is megmarad.

Támogatás jár majd az őshonos fafajokat esetében az erdőgazdasági alaptevékenységek – az ápolás, a gyérítés, sőt a fakitermelés – után is. Az EU szabályok az erdei termékek és szolgáltatások piacra jutását is támogatják.

Összefoglalóan megállapítható, hogy lényeges módosítás nélkül illeszthető az erdészetre vonatkozó jogi háttér az uniós jogszabályrendszerhez.

– Ez azt bizonyítja, hogy az ágazat szakirányítása figyelemmel kísérte a nyugat-Európában zajló folyamatokat.

– A strasbourgi, helsinki, és lisszaboni konferenciákon összesen 12 határozatot alkottak, ezeket mi is aláírtuk, és az Országgyűlésünk 1996-ban ezek alapján alkotta meg az LIV. törvényt „Az erdőről és az erdő védelméről”. Már a címe is jelzi azt a szemléletváltást, amit az ezredfordulóra követelményként állított maga elé a nemzetek közössége. A törvényben az intézményi háttérrel

– az Állami Erdészeti Szolgálatot – is megerősítettük, ami biztosítja valamennyi erdőterületre a kötelező érvényű erdőtervezési és -felügyeleti tevékenységet, továbbá létrehoztuk az értékelés feltételeit megteremtő Országos Erdőállomány Adattárat.

– A közismerten zűrzavaros földhivatali nyilvántartás lehetővé teszi a tulajdonviszonyok megváltozása következtében a fent vázolt előírások érvényesítését?

– A privatizációs folyamat az erdőket is érintette. Az 1,75 millió hektár erdőterületből 730 ezer hektár került magántulajdonba. Ezen erdők azonosítása sok gondot jelent. A mintegy 300 ezer tulajdonos fele mondhatja el, hogy tisztázta a tulajdonában lévő erdő határait. Reméljük, hogy e téren minél előbb megoldódnak a vitás kérdések.

– Mit tud kezdeni a szakirányítás 300 ezer új tulajdonossal? Hogy írható elő számukra a fajtaválasztás, a telepítés és más szakmai követelmény?

– Csupán összehasonlításként mondjuk el, hogy Nyugat-Európában az erdők kétharmada van magántulajdonban. Először is le kell szögeznünk, hogy joghézag nincs, és a törvény nem ismerete nem mentesíti a tulajdonost a kötelezettségek alól. A tulajdonostól függetlenül valamennyi magyar erdőterületre kötelező az erdőterv készítése és az ennek alapján folytatott gazdálkodás. Ebből az következik hogy az erdővagyon korlátozott tulajdonféleség. Ugyanakkor a tulajdonos és a gazdálkodó nem feltétlenül ugyanaz, sőt, csak szakképzettséggel rendelkező személy végezheti a gazdálkodást. A szakterület egyik legnagyobb gondja, hogy a tulajdonosi kört meglehetősen nehéz elérnünk. Ennek oka többek között a tsz részarány-tulajdonosok és a kárpótlási folyamat utáni új tulajdonosok széles körének kialakulása. De még egyszer hangsúlyozni szeretném, hogy bármilyen sokan legyenek a tulajdonosai egy adott erdőterületnek, csak az érvényes erdőtervek előírásai alapján végezhetnek bármilyen beavatkozással. Az új erdőtulajdonosokat tájékoztató szakmai füzetekkel látjuk el, és minden kérdéssel bizalommal fordulhatnak az erdészeti szakhatósághoz. Tapasztalataink szerint a tulajdonosok többsége felelősséggel és hosszú távon gondolkodik az erdővel kapcsolatban.

Zétényi Zoltán

Fotó:2Z Fotó & Média

A hazai erdővagyon

Az ország erdőterülete 1,75 millió hektár, ez 18,8 százalékos erdősültséget jelent. E területen mintegy 320 millió bruttó köbméter élőfakészlet található. Ennek évenkénti természetes növedéke 11 millió köbméter. Ezzel szemben az utóbbi években az éves fakitermelés csak 7 millió köbméter. Tehát messzemenően eleget teszünk a fenntarthatóság, tartamosság követelményének. Az állomány mintegy 85 százalékát – Európában egyedülállóan – lomblevelű erdők alkotják. Ebből következik, hogy fenyőimportra szorulunk és lombos faanyagot exportálunk. Erdeink 57 százalékát őshonos fajok alkotják, ami azt jelenti, hogy a természetközeli erdők aránya nagyjából ekkora. Ezek döntő többsége állami tulajdonban van. Az erdőterületek 40 százalékát kitevő magántulajdon művelése sok gondot jelent, elsősorban a néhány hektáros kis területből adódóan.

Az erdő stratégiai kérdés

Az utóbbi évtizedekben az erdők világszerte a társadalom érdeklődésének homlokterébe kerültek. Ennek három fontos oka van. Egyrészt az erdők környezeti kárainak növekedése,

ezzel együtt a zöld mozgalmak erősödése, végül az erdők túlhasználata, a túlzott erdőirtás, az erdőterületek fogyása. Ezért a nagy nemzetközi szervezetek, például az ENSZ is, napirendjükre tűzték a kérdést. 1990-ben Strasbourgban az európai országok erdészeti ügyekben felelős miniszterei konferenciájukon határozatokat fogadtak el az erdők védelme érdekében. 1992-ben környezetvédelmi gondok megtárgyalására hívtak össze Rio de Janeiróba a környezettel és a fejlődéssel kapcsolatos csúcstekezőt, ahol többféle kötelezettséget vállaltak a résztvevő államok vezetői. Megszületett a klíma keretegyezmény és a biológiai sokféleség megőrzéséről is aláírtak megállapodást. Az ott megszerkesztett Agenda 21 egyik fejezete foglalkozik az erdők fogyásának megállításával. Elfogadtak egy nyilatkozatot az erdészeti alapelvekről is, amelyek ajánlásokat fogalmaznak meg a tagállamok számára a fenntartható (tartamos) erdőgazdálkodás elvéről. Az egész világot átfogó erdészeti egyezmény nem született, de ennek gondolatáról nem mondtak le, kidolgozása folyamatban van. 1993-ban került sor Helsinkiben a második európai miniszteri értekezletre, ahol újabb négy határozatot írtak alá, amelyek a riói ajánlásokat igyekeztek kodifikálni. Szintén abban az évben Montrealban került sor az EBESZ erdővédelmi konferenciájára, amelyen az északi félteke államai vettek részt. Itt az erdőket a biztonságpolitika részének tekintve, egységes követelmény- és mutatórendszert dolgoztak ki az erdőben zajló folyamatok – például az erdőterület és a fafajösszetétel változásának – mérésére. 1995-ben valamennyi európai állam szakértői megállapodtak a hat követelményből és 27 mutatóból álló összeurópai rendszerben, amit 1998 júniusában Lisszabonban határozatként írtak alá az erdők ügyéért felelős miniszterek. A riói megállapodást követően létrejött New York-i székhellyel a Fenntartható Fejlődés Bizottsága, ezen belül működik egy Erdészeti Kormányközi Fórum a Rióban elmaradt erdészeti megállapodás kidolgozására. Kétévente a FAO is értékeli a tagországokban megfigyelhető folyamatokat. A legutóbbi ülése idén márciusban volt. Öt év adatai alapján megállapították, hogy az erdők fogyásának folyamata Földünkön – évtizedek óta először – lassult, sőt kontinensünkön az erdőterület növekszik.